

system, nanovo premyslieť jeho východiská, princípy, metódy. V transformácii, ktorá by vznikla komplementarizovaním rodových perspektív, vidí autorka dokonca určitú paralelu s transformáciou vedenia, akú vyvolal kopernikovský obrat.

Mínnichovej úsilie by sa dalo chápať aj ako úsilie o demokratizáciu poznania a jeho sprostredkovávania; tento demokratizačný proces predpokladá utvárať systém vedenia na iných základoch, ako boli základy tradičného, na princípe hierarchizácie a vylučovania budovaného systému. Za dôležitú prípravnú fázu tohto prebudovávania pokladá Mínnichová dôkladnú analýzu súčasnej situácie a súčasných pojmov (ale napr. aj analýzu súčasných štruktúr učebných plánov) a dôkladnú analýzu koreňov tejto situácie, skúmanie historického pozadia, na ktorom sa konštituovala európsko-americká veda, vplyv spoločenských ideálov, očakávaní a predsudkov na jej vývin. V knihe zdôrazňujúcej z feministickej perspektívy potrebu transformovať systém súčasného vedenia (významov, hodnôt) neponúka autorka priamo stratégie týchto zmien, naznačuje však hlavné „zóny“ a princípy, ktoré by umožnili takéto transformácie.

Etela Farkašová

ŽIVOT ZAČÍNA V KREMATÓRIU

RUDOLF STEINDL: *Život začíná v krematóriu*. Praha, Concordia 1994, 135 s.

Veľvyslanectvo Rakúskej republiky v Bratislave a Nadácia Conceptus v Bratislave usporiadali 30. marca toho roku prezentáciu dvoch nových kníh, ktoré vyšli v Nakladateľstve Concordia v Prahe: *Život začíná v krematóriu* od Rudolfa Steindla a *Malé dejiny rakúskej filozofie* od profesora Viedenskej univerzity Petra Kampitsa. Obidve knihy sú zaujímavé aj pre slovenskú kultúru. Pokiaľ ide o Kampitsa, prezrádza to už názov jeho knihy. Slovenská filozofia mala so svojou rakúskou susedou vždy úzke kontakty. V dávnejšej i nedávnej minulosti študovali v Rakúsku predovšetkým katolícki filozofi, ktorí potom šírili svoje poznatky doma. Ale aj rakúska nenáboženská filozofia našla u nás veľkú odozvu. Spomeňme len Viedenský krúžok, Wittgensteina, Poppera. Ak sa teda začítame do Kampitsových na vysokej odbornej úrovni, pritom však sviežo a prístupne písaných *Dejín*, dozaista sa dozvieme všeličo, čo ujasní veci aj historikom slovenskej filozofie.

Túto recenznú poznámku chcem však venovať Rudolfovi Steindlovi, pracovníkovi FÚ ČAV. Aj jeho kniha má niečo spoločné s filozofiou, dokonca aj so slovenskou, hoci to jej názov už neprezrádza. Prezrádza však jej autora, ktorý sa problematikou života a smrti z rôznych aspektov – filozofického, náboženského, biologického – v dejinách európskej kultúry a vo svetových náboženstvách zaoberal už v knihe *Kontinuita života* z roku 1987. Tentokrát sa však názvom Steindlovej knihy *Život začíná v krematóriu*, nedajme mylíť. Nie je to filozofická úvaha o živote a smrti, hoci Steindl – v knihe *Jozef*, ktorým je niekedy on sám – sa ani teraz nedostal do krematória ako jeho externý spolupracovník náhodou a ani tentokrát si neodpustil historické i aktuálne úvahy o smrti. Teraz však ide o román, o beletriu a o život; nie však plnohodnotný, ale infikovaný

morbidnosťou, morálnym rozkladom, ktorý sa tiež skončil smrťou – smrťou komunistického totalitného systému. Jeho „hrdinami“ – a to je to najzaujímavejšie – sú tentokrát marxistickí filozofi: českí, menej sovietski, „endeerácki“, bulharskí, najmenej slovenskí.

Na marazmus komunisticko-totalitnej spoločnosti sa v súčasnej beletrii a umení vôbec pokazuje veľa, pokiaľ však viem, jej filozofov si osobitne na mušku ešte nikto nevezal. A že tu ten marazmus tiež vládol, o tom niet pochyb. Filozofi ako členovia spoločnosti podliehali jednak jej celkovému morálnemu rozkladu, jednak špecificky filozofickému, pretože filozofia sa tu zamieňala s ideológiou a mala všetky jej znaky. Filozofia sa podieľala na celkovom morálnom rozklade spoločnosti a navyše ešte rozkladala mnohých filozofov aj vnútorne, lebo ju síce hlásali, ale jej neverili.

Je tu teda o čom písať. Steindl sa zamerail na vonkajší rozklad, ktorý filozofi zdieľali s celou spoločnosťou, a čiastočne na ich konflikt so sebou samými. Prirodzene, všetko podáva v beletristickej podobe, a tak všetko posúva do inej roviny, umelecky nadsadzuje, ironizuje, parodizuje, hoci aj vecne analyzuje, rozkúskováva do skutočných i vymyslených, áno, i vysnívaných príbehov. Nechýba mu humor, grotesknosť, naturalistické (nie vždy celkom funkčné) podanie situácií, anekdotickosť. „Všetko je v nej (v knihe) vymyslené, a predsa nemožno vôbec pochybovať o tom, že sa všetko, čo je v knihe popisované, raz stalo“, čítame v doslove. Ústrednou postavou románu je on sám a okolo neho sa snovajú všetky príbehy, jeho osudy vo Filozofickom ústave ČSAV, jeho zahraničné cesty, jeho kontakty s krematóriom, s disidentmi, so slovenskými filozofmi v Smoleniciach, no aj súkromné a intímne príbehy z jeho života. A neodpúšťa ani sebe, ani iným. Aj on je rozpoltený, občas dvojtvárný, občas sa poddá, občas zdvihne hlavu a urobí niečo, čoho sa potom zľakne. Poznáme to všetci, nebol sám. Chronológia sa nedodriava, budúcnosť sa tu strieda s minulosťou a kniha sa končí spomienkou z autorovho detstva. A vynárajú sa tu aj postavy a mená, ktoré máme ešte v živej pamäti. Vieme, kto bol Radovan Barevný, Jan Cambůrek, Pišišvec, ale aj kladná postava Humr a iní. A dobre sa pamätáme aj na obávanú sovietsku bojovníčku proti československému revizionizmu z čias normalizácie, Evovnu Tigrovnu, a na (nie vždy) komické a pikantné historicky s ňou spojené.

Nie sú tu však len drakulovia a draci. Sú tu aj disidenti Ján Patočka, Václav Šavel a iní. A je tu aj autorova maminka, je tu Marienka, s ktorou sa autor zoznámil v krematóriu, je tu ich dcéra Karolínka a je tu napokon aj zamatová revolúcia. Je tu teda aj úprimná láska, mravná osobná i spoločenská očista, život, nádej na ozdravenie, na lepšiu budúcnosť.

Nie som literárny kritik a nemôžem sa vyjadriť k umeleckým kvalitám knihy. Ako radový čitateľ môžem však povedať, že kniha sa mi páčila, najmä po druhom prečítaní, keď som si už zvykol na to, že Steindl je aj beletrista, nielen filozof, a že nemusí podávať veci také, „aké v skutočnosti boli“. Napokon, nie je to jeho prvá beletria, má za sebou už menšie prózy. Dovolím si zopakovať návrh, ktorý som už dal samému autorovi: Čo tak pokúsiť sa na vhodnom námete o analýzu vnútorného rozkladu samej marxistickej filozofie, aspoň v jej sovietskej, zideo-logizovanej, a teda pseudofilozofickej verzii? Získala by tým filozofia a dozaista aj umenie.

Teodor Münz

PhDr. Teodor Münz, CSc.
Vansovej 5
811 03 Bratislava
SR